

◆◆◆ M. HORVÁTH MÁRIA

Pázmány Péter magánkönyvtárának újabban azonosított kötetei

A közelmúltban több Pázmány könyvtárából származó könyv is felbukkant. A jelen írásban az általam megtalált tizenhárom kötet, tizennégy mű részletes kutatási történetét ismertetem.¹

Pázmány halála után – végrendeletének megfelelően – könyvei a pozsonyi jezsuita kollégium állományába kerültek.² A kötetekben szerepel a „Collegii Poseniensis Societatis Jesu 1637. 19. Martij” bejegyzés, amely egyértelműen azonosítja is a könyveket, ahogy ezt Knapp Éva ismerteti. A rend feloszlata után „a pozsonyi Pázmány-könyvtár egy része Pozsonyban maradt, egy másik jelentős részt 1782 óta a budapesti Egyetemi Könyvtár őriz, s egy harmadik szétszóródott rész a legváltozatosabb helyeken lelhető fel – eldugott plébániai könyvtárakban éppúgy, mint a könyvkereskedelemben.”³

A Pázmány-könyvtár említett részeiből a pozsonyit Mészáros Klára, a budapesti Egyetemi Könyvtárban található köteteket pedig Knapp Éva azonosította. Az érsek bibliotékájának harmadik része, az „eldugott plébániai könyvtárakban” őrzött kötetek és a Pázmány-könyvtár rekonstruálásának vágya indította el, hogy a sokak által szerkesztett Magyar Országos Közös Katalógus Régi Nyomtatványok Tagozatában, azaz a MOKKA-R-ben keressék. Egy jó, közös katalógus használata nagy segítsége lehet a kutatóknak,

---

¹ A kutatás eredményei 2015. április 18-án a VIII. Lelkiségtörténeti konferencián hangzottak el, részletesen a készülő katalógusban lesznek olvashatók. Ezúton is szeretném megköszönni a segítségét Papp Andreának, a Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár munkatársának, az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár, valamint az Esztergomi Hittudományi Főiskola Könyvtára valamennyi könyvtárosának.

² A kutatás összefoglalását lásd: KNAPP ÉVA, *Pázmány-relikviák a budapesti Egyetemi Könyvtárban (Pázmány Péter pozsonyi magánkönyvtárának kötetei a budapesti Egyetemi Könyvtárban). Tanulmány, katalógus: kiállítás 2012. december 13 – 2013. március 29.* (ELTE Egyetemi Könyvtár)

jól bizonyítja ezt a kísérletem is. A MOKKA-R adatbázisában⁴ Pázmány halálózási dátumára kerestem, s találtam egy a Pázmány-könyvtár kutatástörténetében eddig ismeretlen könyvre. Andreas Schott *Adagialia Sacra Novi Testamenti Graeco-Latina* c. művének címlapján szerepel az árulkodó „Collegii Poseniensis Societatis Jesu 1637. 19. Martij” bejegyzés. A könyvet a szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár őrzi.

André Schott (1552–1629) flamand jezsuita. A Collegium Romanumban Pázmány tanára volt (görögre tanította). A kötet pergamenbe kötött, lapszélei piros metszésűek. A könyvtábla verzőján több müncheni katalógusjelzet (A. a. 125, A. II. 25, Aa VII. 39) és egy „dupl” bejegyzés is szerepel. Ezek a jelzetek, illetve a duplum bejegyzés utalnak az Esztergomi Főszékesegyház Könyvtárára (továbbiakban Bibliotheca) mint korábbi lelőhelyére. Somogyi Károly Esztergomban a székesegyház könyvtárában dolgozott, közvetlenül ismerhette, ismerte annak állományát. Több kötetet is vásárolt a duplumok közül.⁵

Az *Adagialiában* talált „dupl” bejegyzést ellenőrizve kerestem fel a Bibliothecát, illetve a másik, ott őrzött *Adagialiát*. Ez a példány egy kolligátumkötetben⁶ maradt fent, egy másik művel (*Adagia sive proverbialia Graecorum ex Zenobio seu [...] Antverpiae, 1612*) összekötve. A mai napig nagyon szép állapotban megmaradt fatáblás préselt pergamen kötése, épen maradt kapcsolai és természetesen a mellette lévő kolligátum tették indokolttá, hogy ez a kötet maradjon Esztergomban. A duplum eladásának idején nem is sejthették, hogy az egykori esztergomi érsek magánkönyvtárának egy darabjától válnak meg.

A XIX. században a Bibliothecából került Somogyi gyűjteményébe Pázmány egyik könyve, ezért felmerült annak a reménye, s egyben lehetősége, hogy további eleddig ismeretlen Pázmány-köteteket őriznek. Ezt a gondolatot követve kérdeztem az esztergomi kollégákat, hogy van-e az állományukban még több pozsonyi kollégiumi possessorral ellátott kötet. A már katalogizált könyveik katalógusában keresve, a pozsonyi jezsuita provenienciákat átnézve egy újabb lappangó „Collegij Posenien. Societatis Jesu. 1637. 19. Martij” bejegyzésű kötet került elő. Ez a könyv: Jacob Gretser *Controversiarum Roberti Bellarmini* c. 1607-es kiadása. Pázmány Péter Jacob Gretser (1562–1625) ingolstadti jezsuitát valószínűleg nem ismerte személyesen, de a *Diatribában* hivatkozott a most előkerült könyvre.⁷

ra, Budapest 2012) 5-15.

³ KNAPP 37.

⁴ <http://www.eruditio.hu/lectio/mokka-r>, 2015. szeptember 29.

⁵ RAKONCZAI János, *Régi francia könyvek Szegeden, 1581–1800* (Bába, Szeged 2004) 22.

⁶ Használói bejegyzése: „Patris Michaelis Sibak” ; „Biblioth. Eccl. Metr. Strigon.” [pecsét].

⁷ PÁZMÁNY Péter, *Krisztus látható egyházáról* (kiad. Óry Miklós; Prugg Verl., Eisenstadt 1975) 34, 36.

A Bibliotheca állományának az érsek halála előtti köteteinek szisztematikus átnézése után lehetne az összes Pázmány könyvtárából származó könyvet azonosítani, illetve megnyugtatóan kijelenteni, hogy a kutatás befejeződött (ahogy azt Mészáros Klára és Knapp Éva is tette „saját” gyűjteményükben).

A könyvek Esztergomba kerülésének gondolata, mikéntje továbbra is foglalkoztatott. Ha két Pázmány-kötet volt Esztergomban, lehet több is. Kutatásomat kiterjesztettem az Esztergomi Hittudományi Főiskola Könyvtárára is.⁸ Ennek eredménye felülmúlta várakozásomat. Tizenegy kötetet, ill. tizenkét művet találtam.

Az Esztergomi Hittudományi Főiskola Könyvtáráról, korábbi nevén az Érseki Papnevelő Intézet Könyvtáráról a *Magyar Minerva* ezt írja: „Kivált a mult században eltörült kolostorok theologiai műveiből, továbbá Simor János, Frank F. és Zádori J. adományából jött létre.”⁹ Az Érseki Papnevelő Intézet Könyvtára feltételezhetően 1865-től a Bibliotheca első emeletén volt. Az egykor Pázmány tulajdonában lévő kötetek idekerülésének útja két esetben újabb bejegyzéssel datálható, pontosítható.

Az egyik possessor a *Magyar Minerva* által említett Zádori J., Zádori János, akinek exlibrise Martinus Becanus flamand jezsuita *Apologia pro iudice controversiarum fidei ac religionis* c. kötetében található. Zádori János (1831–1887) 1864-től haláláig az esztergomi papnevelő intézet tanára, 1884-től esztergomi kanonok. Zádori könyveit a papnevelő intézet könyvtárára hagyta. 1637 előtti megjelenésű köteteit átnéztem annak reményében, hogy esetleg másik Pázmány tulajdonában lévő könyv is felbukkan. Habár több pozsonyi kollégiumi kötetet nem találtam, két másik Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárból származó könyvre bukkantam, melyek az *Apologia* Zádorihoz kerülését bizonyíthatják. A 300.807-es jelzeten lévő kötet¹⁰ korábbi jelzetei között található F II. 99. (kék grafitceruzával) megtalálható az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár katalógusában. Az előzéklapon szerepel a „dupl” bejegyzés. Másik, 1612-es könyve,¹¹ a 301.456-es jelzetű, már a kötet kézbevételekor egyértelműen árulkodik bibliothecás múltjáról, ugyanis Lippay superexlibrise szerepel a kötetben. Korábbi jelzetei között szerepel az E II 106 (kék grafitceruzával) és bejegyzései között „dupl.” (át húzva, fekete grafitceruzával az előzéklapon). Ugyan az *Apologia* előzéklap-

⁸ <http://hunteka.szentadalbert.hu/monguz/>, 2015. szeptember 29.

⁹ *Magyar Minerva: a magyarországi múzeumok és könyvtárak címkönyve* I (Athenaeum, Budapest 1900) 140.

¹⁰ STAPLETONO ANGLIO, Thoma, *Principiorum fidei doctrinalium relectio scholastica & compendiarum: per controversias, quaestiones et articulos tradita* (apud Ioannem Keerbergium, Antverpiae 1596) [40], 647, [24], 314, [12] p. Rongált, bordázott, gazdagon díszített, vaknyomásos bőrkötés, festett lapszélekkel. Tulajdonosi bejegyzései: A. T. 1597 [superexlibris]. Kötéstábla belső oldalán: Aeternitas. [Hic murus aheneus esto Nil conscire sibi, nulla paleocere cupla (Horatius, Epis-

ján nem szerepel „dupl.” bejegyzés, sem korábbi jelzetei között kék grafitceruzás, müncheni jelzet, joggal feltételezhető, hogy Zádori Somogyi Károly-lyal egy időben vette a kötetet.

Az *Apologiával* együtt már három kötet azonosíthatóan a Bibliothecából származik. Így korábbi sejtésem, mely szerint a gyűjteményben több Pázmány-könyv is szerepel, talán nem alaptalan. Annak rekonstruálása, hogy a Bibliothecába mikor és hogyan kerültek, további kutatást igényel.

A pozsonyi Petrus Hammer *Quadraginta conciones in adventum de annuntiatione Virginis Matris et verbo incarnato* c. könyvének előzéklapján Borie Károly Mária vaskai apát, pozsonyi éneklőkanonok, a teológia doktora adományozása szerepel. Ennek a kötetnek érdekessége, hogy a pozsonyi jezsuita kollégium possessori bejegyzését kisatírozták. Az Esztergomi Hittudományi Főiskola Könyvtárában lévő köteteit átnéztem, de több Pázmány-kötetet nem találtam. Borie Károly Mária életéről nem sokat tudunk. Feltételezem, hogy még a pozsonyi kollégiumból hozta el, ezért is akarta eltüntetni a korábbi possessor-bejegyzést. Amennyiben feltételezésem igaz (kölcsonoztek és elfelejtették visszavinni a jezsuitáknak a könyveket), akkor még nehezebb feladata van a Pázmány-könyvtár rekonstruálásának.

Az Esztergomi Hittudományi Főiskola Könyvtárának további kilenc, most megtalált pozsonyi jezsuita kollégiumi kötetében „csak” a „Collegij Posenien. Societatis Jesu. 1637. 19. Martij.” bejegyzés szerepel.

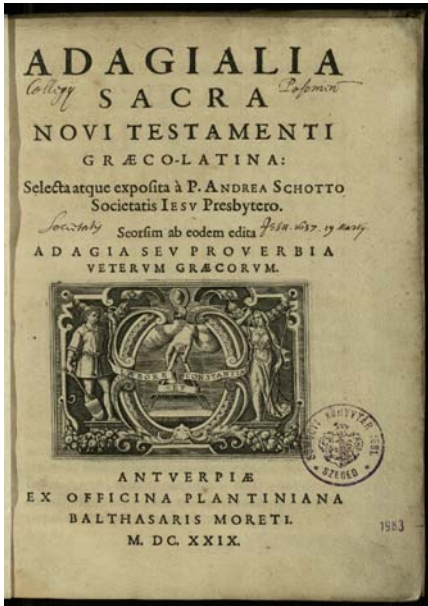
A kötetek részletes bibliográfiai leírása, ismertetése, a gerincen levő feltételezhetően pozsonyi jelzettel, illetve a XVII–XVIII. századi történeti katalógusokban való azonosításukkal együtt a készülő katalógusban lesz olvasható.

Pázmány Péter magánkönyvtárának nagysága, jelentősége és a szétszóródott kötetek megtalálásának igen izgalmas keresése remélem, arra ösztönzi az irodalomtörténészeket, könyvtárosokat, hogy a megkezdett, s korántsem bevégzett kutatást folytassák.

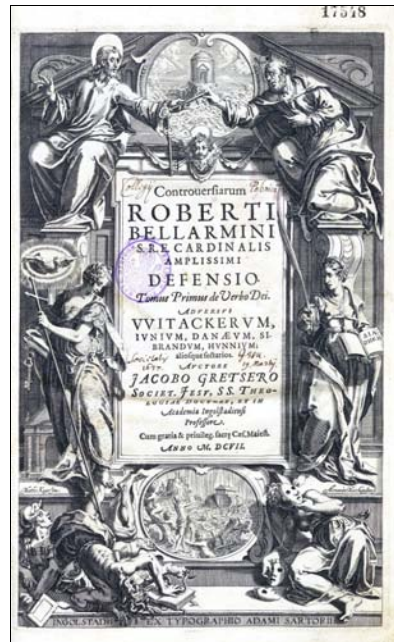
tolae I., I.)] 25. Marty Anno 1628. Bitsche in Castro Mgr. Valomanus [...nundus] Arch. Hog[modiensis] Strigon.Canonicus Parochus Bitschensis. Kötéstábla belső oldalán nyomtatott, beragasztott ex libris: Zádori János. Pecsét: Seminarii S. Stephani Strig. A lapmetszésbe útve: T. S. Korábbi jelzetei: F. VII. 12. [fekete grafitceruzával]; F II 99. [kék grafitceruzával], Num. lat 334 [előzéklapon, fekete grafitceruzával].

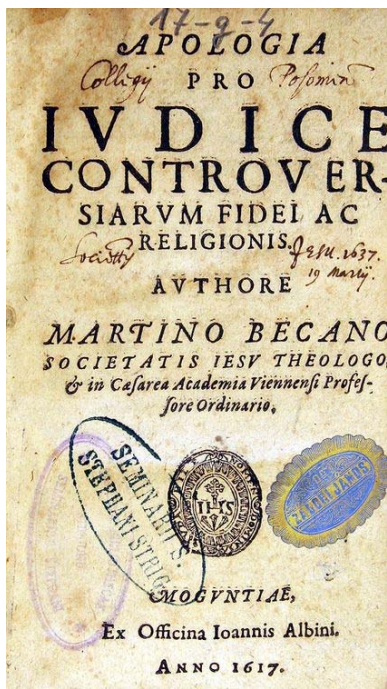
¹¹ R. P. Martini Becani ...*Thelogiae scholasticae pars prima* (ex officina Ioannis Albini, Moguntiae 1612) [8], 434, [14] p. ; 4°. Korábbi jelzetei: E. V. 32. ; E II 106 [kék grafitceruzával] ; N. lat. 45. Bejegyzések: dupl. (áthúzva, fekete grafitceruzával az előzéklapon). Possessor-bejegyzések: Zádori. Címlapon pecsét: Seminarii S. Stephani Strig. Superexlibrisként aranyozott cimere, rajta: Ge. Lippai Ar. Stri. Super ex libris: I K P S D N A 1615 Hátsó kötéstábla belső oldalán: Ex libris Joan. Koé[...]gy 1616. Érdekessége, hogy a Bibliotheca nagylapján a jelzet: E II 49.

1. ANDREAS SCHOTT,
*ADAGIALIA SACRA NOVI TESTAMENTI
 GRAECO-LATINA*
 (SZEGED, SOMOGYI KÁROLY
 VÁROSI ÉS MEGYEI KÖNYVTÁR)

2. JACOB GRETSER,
Controversiarum Roberti Bellarmini
 (ESZTERGOMI FŐSZÉKESEGYHÁZI KÖNYVTÁR)

3. MARTINUS BECANUS,
*APOLOGIA PRO IUDICE CONTROVERSIARUM FIDEI
AC RELIGIONIS*
(ESZTERGOMI HITUDOMÁNYI FŐISKOLA
KÖNYVTÁRA)

4. PETRUS HAMMER,
*QUADRAGINTA CONCIONES IN ADVENTUM
DE ANNUNTIATIONE VIRGINIS MATRIS
ET VERBO INCARNATO*
(ESZTERGOMI HITUDOMÁNYI FŐISKOLA
KÖNYVTÁRA)

